

มวลของการอพยพ

โดย แอนเดอว์ พอลเซ่น

ปลาที่อพยพช่วยรักษาผลผลิตทางประมงของแม่น้ำโขงตอนล่าง การปกป้องและการจัดการต้องอาศัย การร่วมมือกันของประเทศในกลุ่มน้ำ

ปลาชนิดหนึ่งดำรงชีวิตในเขตน้ำอุ่นของทะเลจีนใต้ แต่ถูกจับในเขตน้ำเย็นเหนือน้ำตกโขง (khone fall) มีได้หมายความว่ามัน วายน้ำได้ในระยะ ๓๐๐๐ กิโลเมตรเหมือนกับปลาบางชนิดในกลุ่มน้ำอะเมซอน แต่ *Pangasius krempfi* เป็นสายพันธุ์ที่มีการ อพยพระยะทางไกลที่สุดตามลำน้ำโขง จากการศึกษาทางไอโซโทปพบว่า ชนิดที่จับได้ในลาวอพยพไปจนถึงกัมพูชามาจากเขต น้ำกร่อยในเวียดนาม ซึ่งเป็นลักษณะทั่วไปที่มีการอพยพขึ้นไปทางต้นน้ำ และเป็นลักษณะที่เด่นเฉพาะที่ข้ามเขตทั้งสี่ประเทศ ของกลุ่มน้ำโขงตอนล่าง

ลักษณะการอพยพที่มีระยะทางไกลนี้อาจเกิดขึ้นเฉพาะปลาบึก ปลาชนิด *Pangasius krempfi* เป็นปลาที่หายากช่วงต้นปีนี้มี จำนวนน้อยมากที่ถูกจับใน ๒ แหล่งของกลุ่มน้ำโขงตอนล่างในโตนเลสากัมพูชา และลำน้ำโขงหลักช่วงระหว่างลาวและไทยใกล้ เชียงของและห้วยไซ แต่ไม่แน่ใจว่าปลาจากสองแหล่งนี้มาจากกลุ่มเดียวกันหรือไม่ ถ้ามาจากแหล่งเดียวกันก็สามารถสรุปได้ว่า ปลาบึกสามารถอพยพได้ระยะทางมากกว่า ๓๐๐๐ กิโลเมตร

“ทำไมปลาจึงต้องอพยพ” นั่นเป็นเพราะถิ่นที่อยู่มีความสำคัญต่อการอยู่รอดและมีการจำกัดขึ้นกับเวลาและสถานที่ การ อพยพถูกกำหนดโดยช่วงการเปลี่ยนของฤดูกาลของสิ่งแวดล้อมและการดำรงอยู่ของถิ่นที่อยู่ ปลาที่อพยพในแม่น้ำโขงโดยส่วน ใหญ่ใช้เวลาช่วงฤดูแล้งหลบภัยในลำน้ำ การเพิ่มขึ้นของน้ำช่วงเริ่มของมรสุมเป็นสัญญาณให้เริ่มอพยพไปสู่ที่ออกลูกและเข้าสู่ที่ ราบน้ำท่วมถึง หลังจากทีน้ำท่วมครอบคลุมบริเวณดังกล่าว การลดลงของน้ำช่วงท้ายมรสุมเป็นสัญญาณว่าถึงเวลาที่จะต้อง อพยพกลับไปสู่ที่ที่ปลอดภัยก่อนที่ที่ราบนั้นจะแห้งแล้งอีกครั้งหนึ่ง

ดังนั้นปลาจึงอพยพตามฤดูกาลไปและกลับระหว่างที่ราบน้ำท่วมถึงและเขตหลบภัยในตอนล่างของกลุ่มน้ำโขง ระยะทางอาจวัด ได้ประมาณ ๑๐๐ กว่ากิโลเมตรจากที่ราบรอบโตนเลสากัมพูชาและระบบของทะเลสาบ สูที่หลบภัยลักษณะคล้ายหลุมลึก (deep pool) ในทางตอนเหนือของกัมพูชาและทางใต้ของลาว

ประชากรตามลำน้ำโขงมีการปรับและดำรงชีวิตตามการมาและกลับของปลาที่อพยพ ผู้คนเหล่านั้นทราบว่าปลาชนิดใดจะผ่าน มาช่วงใดและจะต้องใช้วิธีการใดจับปลา บางคนถึงกับติดตามฝูงที่อพยพซึ่งแสดงถึงวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของประชากรในกลุ่มน้ำ โขง

ปลาที่อพยพมีจำนวนมากมาย แต่ละรูปแบบการอพยพมีลักษณะเฉพาะและซับซ้อน และวงจรมน้ำท่วมก็เป็นแรงผลักดันอย่างหนึ่งด้วย บางชนิดมีรูปแบบการอพยพที่ดูเหมือนจะไม่ขึ้นตามระดับของน้ำ เช่น *Probarbus jullieni* มีการอพยพช่วงธันวาคมและกุมภาพันธ์ ช่วงกลางของฤดูแล้ง ทำให้เกิดทรัพยากรประมงช่วงเหนือน้ำตกโขนในทางใต้ของลาวและช่วงอื่นของแม่น้ำโขง

การอพยพของหลายสายพันธุ์ขึ้นตามการโคจรของ

ดวงจันทร์ มวลของการอพยพมาจากโตนเลสาบช่วงพระจันทร์เต็มดวงทุก ๆ เดือนของช่วง ๔-๕ เดือนแรกของฤดูแล้ง สายพันธุ์ที่เด่นชัดคือ **ไตรเรียล** ชื่อปลาของชาวกำพูชา **ปลาสร้อย**ในลาว **ปลาสร้อย**ของไทยและ **คาลิน** ของเวียดนาม สายพันธุ์ ไชบริ นิด ของจีน **Henicorhynchus** ซึ่งถูกจับเป็นจำนวนมากตลอดลุ่มน้ำโขง อพยพมาจากสามเหลี่ยมปากแม่น้ำและที่ราบน้ำท่วมถึงของทางเหนือของกำพูชา ทางใต้ของลาว และภาคอีสานของไทย การจัดการสายพันธุ์ต้องมีการร่วมมือกันระหว่าง ๔ ประเทศในลุ่มแม่น้ำโขง

ในการที่จะปกป้องและจัดการปลาที่อพยพเหล่านั้น การจัดการต่อไปนี้ควรมีขึ้น

- การพัฒนาและจัดการแบบทั้งลุ่มน้ำควรจะต้องคำนึงถึงความสำคัญของการประมงและทำให้แน่ใจว่าโครงการที่ได้รับ การสนับสนุนนั้นเป็นที่ยอมรับและรับรองว่ามีผลกระทบต่อแนวทางการอพยพของปลาน้อยในสายน้ำหลักและสายน้ำย่อยขนาดใหญ่ที่น้อยที่สุด
- ควรพิจารณาผลกระทบและต้นทุนของโครงการการพัฒนาต่อการประมง ณ ระยะต้น ๆ ของการพัฒนา
- แนวทางของการพัฒนาทรัพยากรน้ำในปัจจุบันควรมีมาตรการลดผลกระทบอันตรายที่มีต่อทรัพยากรประมงและควรมี การร่วมมือกันระหว่างนักสิ่งแวดล้อมและนักประมง โครงการในอนาคตควรรวมมาตรการและแนวทางการออกแบบ โครงการและการจัดการโครงการด้วย
- หน่วยงานด้านการจัดการประมงควรร่วมมือและแลกเปลี่ยนข้อมูลกันเกี่ยวกับปริมาณที่จับได้ของปลา เพื่อให้เกิดความ มั่นใจว่าการใช้ทรัพยากรปลาจะไม่เกินความสามารถที่ปลาอพยพจะเข้ามาแทนที่

เกี่ยวกับผู้เขียน แอนเดอร์ พอลเซน เป็นนักชีววิทยาประมงผู้ซึ่งเคยทำงานกับองค์การพัฒนาลุ่มน้ำโขงระหว่างประเทศ